44ՐԴ ՏԱՐԻ ԹԻՒ 2418 Կ. ՊՈԼԻՍ — ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 5-18 ՄԱՅԻՍ 1909 — 5 ՄԱՅԻՍ 1325-28 ԲԻՍՄԻ ԵՒ ԱՄՍՕՐ 1327

مظومهٔ افکار ارمنیجه یومی غزته

ادارهٔ خانهسی ... نومرو ٥٤

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ԿՆԽԿ.	ՏՐԿՆ.	ՎԵՑՍՍ.
Պոլսոյ համար	80 դրշ.	50 դրշ.
Գաւառներու համար	108 »	60 »
Արտասահմանի »	25 ֆր.	14 ֆր.

ՅԱՅՏԱՐԱՐԱՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ

Մէկ անգամի համար տողը 5 դրշ., մէկէ աւելի ծանուցմանց համար մասնաւոր պայմաններ

Մանզումէի Էֆքեար

ԱԶԱՏԱԿԱՆ ԱՆԿԱԽ ՕՐԿԱՆ

JOURNAL ARMÉNIEN
MANZOUMÉ-I-EFKIAR
54 Grand'Rue de la S. Porte, 54
Constantinop'e

ՏԷՐ ՕՐ ՏԵՂԱՑԻ
ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ Ֆ. ԳԱՍՍԷՐԵԱՆ
ՈՐՈՒ Կ'ՈՒՆԵՂՐՈՒՒ ԱՄԷՆ ԳՐՈՒԹԻՒՆ

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
ՊԱՍՊՈՐ ԱԼԻ ՀԱՍՏԱՆՍՕՐ, ԹԻՒ 54

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՈՒՂՂՈՒԱԾ ԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԵՏ ՉԵՆ ՏՐՈՒԻՐ

✷ 10 ՓԱՐԱ ✷ — ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ ՄԱՆԶՈՒՄԷ ԿԷ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԻ ԱՄԷՆ ՕՐ ԱՐՇԱԼՈՅՍԻՆ — ✷ 10 ՓԱՐԱ ✷

ԹԷՇՌԻԼԱԹ ԹԷ ԹԷՆՍԻՈՒԱԹ

Երեսփ. Ժողովը՝ իր կազմութեան առաջին օրէն իսկ ծանր, շատ ծանր խնդիր մը ունի իր առջեւ, զոր ցարդ չէ կրցած լուծել եւ հաւանօրէն չպիտի կրնայ ալ լուծել, դառնալով այն հակասութենէն որ ժողովին եւ եկող ազգոյ բոլոր Դարձեալներուն մէջեւ կը սիրէ՝ այս խնդրին նկատմամբ։

Ժողովը ամբողջապէս հակացած է թէ «ամէն նոր գրութիւն նոր մարդ կը պահանջէ»։ եւ այս սկզբունքով՝ կ'ուզէր կատարութիւնը օր առաջ մաքրել, մաքրագործել պետական բոլոր պաշտօնատուները իրենց աւելորդ ցեցերէն, աւելորդ մակաբոյծներէն, որոնք ոչ միայն խճողած են կառավարական պաշտօնատուները, այլ նաեւ տագնապ դժուարութիւն մը, նոյն իսկ արգելք մըն են պետութեան ընդհ. երթեւեկութեան, ո՛չ այնչափ զրամական կամ իմաստասիրական տեսակէտով, որչափ սկզբունքով։ եւ ճիշդ այս պատճառաւ իր բոլոր ուժովը կը ճնշէ Դարձեալին վրայ՝ օր առաջ գլուխ հանելու համար այս գործը՝ զոր երեսփոխան յանձնաժողովն ալ իր կարգին պետական բոլոր բարեկարգութեանց հիմ ու նախադրեալը կը համարի։ Բայց կառավարութիւնը՝ ինքն ալ ընդունելով այս պահանջումին չատ կենսական հանգամանքը, կ'առարկէ թէ ինք չի կրնար պետական պաշտօնատունները այնպէս մը բարեկարգել (թէեւ ունի իմքէ) որ երեսփ մինչեւ վիճակագրութիւն (թէչքիլաթ) յանդի, կամ գէթ զանազան ճարտար դարձուածքներով կը խուսափի այդ դժուարին պատասխանատուութիւնը ստանձնելէ, եւ վարչական ձեւով մը կ'ուզէ Ժողովին գլխուն փաթթել բեՀՏիլարը կամ բեՀսիլարը, ո՛րը որ իրեն հաճոյ երեւնայ, եւ անկից ծագիլիք հետեւանքն բոլոր անպատասխանութիւնները։

Հիմայ խնդիրը սա է եւ հոս կը մնայ։ Ժողովը անդրդմանն կը պնդէ իր որոշման վրայ, Դարձեալն ալ թէեւ բացէ ի բաց «ոչ կարելիք» չրսեր, բայց կը խուսափի։ Ասոր վերջը. ի՞նչ պիտի ըլլայ երկրին վիճակը, քանի որ Ժողովին հաւատքն համեմատ բոլոր հիմնապէս կատարելիք բարեկարգութիւնները այս երկրին մէջ կասպուած են ինքնին անմնան այդ «թէչքիլաթ» կամ «թէնսիքաթ» կոչուած զօրաւոր աւելի հարուածին։

Նախ քննենք թէ ի՞նչ են այն հիմնական պատճառները, որոնք Դարձեալը կը վարանեցնեն, կամ աւելի ճիշդը, կը սարսափեցնեն այդ փչալից խնդրին մօտենալէ։ Ամէնքս ալ գիտենք որ Գոլսեցի խալամ Օսմանցին երկու մանչ զաւակ ունէր և ուներ, որուն մէնը զապիք է և միւսը մեհմուր, և այս այսպէս չարունակուած է՝ անդիսատակ Օսմանակներէ ի վեր։ Աւելցուցէք որ վերջին բռնակալան չշինոյնը՝ իր սիրականները կամ թշնամիները վարձատրելու կամ լուսնելու համար ամէն օր մէյմէկ նոր պաշտօներ ու տիտղոսներ կը ստեղծէր, խճողելով այսպէս բոլոր պաշտօնատունները։ Ընդունեցէք որ ամէն երկրի մէջ սանականաւոր դասակարգը միշտ ամենէն մէջտակ մասդիրը եղած են, երբ ասոնք չեն պասկոնները առեւտրական և կամ դիւանագիտական բարձրագոյն աստիճաններուն։ Աւելցնելով բոլոր ասոնց վրայ տարեւելքցիի մը այն ունակութիւնը որ հանգիստ ու ծոյլ ապրելու մեծագոյն սիրանարն է, պիտի տեսնենք թէ որչա՛փ առաջ գացած է այս պատը մեր խլամ հայրենակիցներուն մէջ, որոնցմէ մեծ վաճառական, ճարտարարուեստագէտ յանդուգն հաւատարիմ և կամ կեանքի կռուին բոլոր մրցաստարերներուն մէջ խիզախաբար հետամուտներ տեսնել չատ ցանցառ է, հազարաւորէն ցանցառ։ Արդ, երկիր մը, որուն ժողովուրդը առանց արարելոյ ըլլալու սպասող է միայն, ուշ կամ կանուխ պիտի մնանկանայ, և եթէ մենք չենք մնանկացած դիս, գէթ չատ մօտ ենք։ Եւ Երեսփ. Ժողովը իրր անուշա սեՀՏիլ սկսած է քննել մեր երկրին մայրամատրը, բուն վերքը գտնելով ուղղակի մատը հոն դնելու համար։ Եւ գտաւ. Ժողովը կը պահանջէ որ կառավարութիւնը՝ իր պետական պաշտօնատունները իրաքանչիւրին մէջ անհրաժեշտ պէտք ունեցած պաշտօնեաներուն թիւը ճշդէ, մեացեալը անխիղճ ճամբէ, և այս մասին օրինագիծ մը ալ ներկայացնելով ճամբուածներուն համար միանուագ փոխարինութիւն մը առաջարկէ, որուն քանակը ճշդել Ժողովը իրեն կը վերապահէ։ Բուն անհամաձայնութիւնը հոս իսկ է որ կ'սկսի։ Կառավարութիւնը կ'ուզէ որ ճամբուած պաշտօնեաները իրր մազուլ նկատուին, և կառավարութիւնէն ամսական մը սոսնալով հանդերձ՝ յանաջիկայ բացուելիք պաշտօնեաներուն համար առնենք նախապատուութիւն ունենան։ Ասով, կ'ըսէ Դարձեալը, հոգարաւոր մարդոց զժգոհութիւնը, որ մեր սա սահմանադրական նոր ու փափուկ շրջանին մէջտեղին կենդ վանգաւոր հետեւանքներ ունենայ, պիտի դադրի և միւս կողմէ ալ նոր բէժիմը իրր արդար ու ուղղամիտ՝ աւելի մեծ յարգ պիտի ստանայ՝ թէ պատուած և թէ ճամբուած պաշտօնեաներուն աչքին։ Ժողովը համաձայն չէ այս տեսութեան. կը պահանջէ ընել կարելի կարգադրութիւն մը, ճշդելով ճամբուելիք պաշտօնեաներուն քարերին ալ ծառայութեան տեւողութիւնը և բան այնմ մէյմէկ զումար յատկացնելով անոնց, որպէս զի անգամ մըն ալ անուցնող չդրաւի։ «Թող երթան, կ'ըսէ Ժողովը, երկրագործ, արդարապան և կամ վաճառական ըլլան։ Փա՛ռք Աստուծոյ, մեր երկիրը ընդարձակ է, խոպան, անմշակ, բայց արգասաբեր ու հարուստ. ասոնցով թէ իրենք պիտի հարստանան և թէ երկիրը հարստացնեն»։

Բնականաբար մենք Ժողովին կարծիքին է որ ուժ կուտանք, վասն զի կառավարութիւնը՝ որ եթէ անկեղծապէս մտքը դրած է այս երկիրը բարեկարգել եւ կը հաւատանք այդ փափաքին, իր գործածած պաշտօնէին տրմրայն ձեւնեասութիւնը պէտք չունի, իր գլխաւոր այժը կը կազմէ եւ պիտի կազմէ, բարեկարգական այս հսկայ ծրագրին մէջ պաշտօնեաներուն նոր, անկեղծ եւ բարեկարգելու եւ բարեկարգուելու դաղափարով ասդրուած բլլալը։ Հին պաշտօնեաները (Բոլալիա) այս ամէնը կը տեսնէ առանց խանգավառութեան, բայց միւսներուն առեն ալ առանց տհաճութեան։ Իրարմէ չատ գոհ են։ Հակացած են որ երեքն ալ իրարու վրայ կրթնելով՝ ներկայ Եւրոպայի մէջ տ'ոյպիսի այժ մը կը ձեւանան, որուն առջեւ իւրաքանչիւրը ոք կը պարտաւորուի խոնարհիլ։ Այս ամուր դիրքը ուրախութեամբ կը լեցնէ զիրենք, և զարմանալ չէ որ այս ուրախութիւնը ա՛յնքան հանդիսաւոր, յաղթական արտայայտութիւն մը կրնանայ։ Պոմա-Հէրսէքի գործին մէջ Պատն Էրէնթալ իր յաջողութիւնը կը պարտի Դերմանիոյ աջակցութեան։ Բնական է որ Աւստրիոյ—Մաճառատանի հանրային կարծիքը սրտագին կերպով իր երախտագիտութիւնը յայտնէ գերման վիճակին։ Անկեղծութիւնը կը պարտաւորէ մեզ խոստովանիլ թէ Պալքանեան տագնապին մէջ Երբեակ դիտակցութիւնը թարմ և կազդուրիչ այժ մը գտաւ։ Աւստրաւգերման խմբակցութեան ժայռը ամուր է և կը տիրապետէ կեդրոնական Եւրոպայի։ Ներքին քաղաքականութիւնը երկրորդական է Աւստրիոյ մէջ։ Պատն Էրէնթալ կը հետեւի լայնիմատ, երկրածաւալ քաղաքականութեան մը, և արդէն իսկ զօրաւոր բանակ մը ունեցող Աւստրիան զօրաւոր նաւատորմիղ մըն ալ պիտի ունենայ։ Մենք ասոր առջեւ ո և է դատողութիւն չենք դներ։ Պիւլով իշխան և Պատն Էրէնթալ ամէնէն առաջ իրաւպաշտ են, գործի մարդ են, և չատ աղէկ գիտեն որ միջազգային յարաբերութիւններու մէջ այժը միակ կարեւոր և պատկառելի տարրն է։ Գերմանիոյ և Աւստրիոյ այս երկու սերտօրէն յարակից ուժերը հզօր ամրոցներ են մը կը կազմեն, զոր կը պարտաւորուին յարգել և հաշուել Եւրոպայի միւս Պետութիւնները։ Կը պարտաւորեն Ռուսիան, Անգլիան և Ֆրանսան աւելցնել իրենց բանակները և նաւատորմիղները, որովհետեւ հաւասարակշռութիւնը հիմա ամենագլխաւոր, նոյն իսկ միակ պարամն է խաղաղութեան։

ԿԻԼԻԿԻՈՅ ՆԱՀԱՏԱԿ ՊԱՏՈՒԵԼԻՆԵՐԸ

1. Բրդի. Մարգիս Լեւոնեան։ Իրր 60 տարեկան էր։ Ամերիկայի Հէպ Համբարանի փայլուն ընթացաւարտներէն և 40 տարիէ ի վեր Այնթապի Կեդր. Թուրքիոյ Դպրոցի յաջողական դիտութեանց և կենդանաբանութեան հմուտ ուսուցիչն է։

2. Վեր. Նազարէթ Հեղինեան։ Ընթացաւարտ Այնթապի Կեդր. Թուրքիոյ Դպրոցի և Մարաշի Աստուածաբ. Ճեմարանի։ Սկզբնէն մէջ իր ուսումը կատարելագործելէ վերջ երբ Թուրքիա դարձաւ, 3 տարուան բերդարգելութեան դատապարտուեցաւ և Ազատութեան հռչակման տարեւ ազատ արձակուեցաւ։ Ագտէրէի եւ Կեղեցիին հովիւն էր։

3. Վեր. Յակոբ Դանիելեան։ Իրր 65 տարեկան էր։ Մարաշի Աստուածաբ. Ճեմարանի ընթացաւարտներէն էր։ 32 տարի Աւնտարանի քարոզիչ եղած է մեծ մասամբ իր ծննդավայրին, Հասան-Պէյլիի եկեղեցիին։

4. Վեր. Կիրակոս Ժամկոչեան։ Մեբրունի անկեղծ և եռանդուն քարոզիչ մըն էր։ Սպասնաւէրն առաջ վերջին վայրկեանին մէջ ինդրած է Աստուծոյ հովանաւորութիւնը և թշնամիներուն համար Անդէ՛ թողութիւն։

5. Պատ. Լեւոն Սողոմէեան։ Այնթապի Կեդր. Թուրքիոյ Դպրոցի և Մարաշի Աստուածաբ. Ճեմարանին ընթացաւարտներէն էր։ 1895ի Հայկական կոտորածներուն առեն Պիրէճիկի քարոզիչ էր և մեզ զարգարաղատած էր վերջնոյ վտանգէ մը։

6. Վեր. Զաքարիա Պետրոսեան։ Կեդր. Թուրքիոյ Դպրոցի և Խարբերդի Աստուածաբ. Ճեմարանին ընթացաւարտներէն էր։ Դեռ քանի մը ամիս մեզմէ առաջ կարմանցի եկեղեցիին վրայ հովիւ ձեռնադրուած էր։

7. Վեր. Սեդրաք Էքմէքճեան։ Երիտասարդ և առոյգ հովիւ մըն էր։ Խարբերդի Աստուածաբ. Ճեմարանին մէջ լաւագոյնմնց, և Ուրֆայի Ա. եկեղեցիին նման մեծ եկեղեցիի մը մէջ յաջողութեամբ գործեց։

8. Վեր. Ներսէս Գալուստեան։ Այնթապի Կեդր. Թուրքիոյ Դպրոցի և Մարաշի Աստուածաբ. Ճեմարանին ընթացաւարտներէն էր։ Ժամանակ մը Մարաշի Դ. եկեղեցիին և վերջին տարիներս մը Ջոցին իր ծննդավայրին, Հիւսնի Մանսուրի մէջ աշխատած է։ Դեռ մօտերս հովիւ ձեռնադրուած էր։

9. Վեր. Ստեփան Յովհաննէսեան։ Հաստատակ չատ մը գժուարութիւններու, ջանքով և աշխատասիրութեամբ ուսման պարագեցաւ և Այնթապի Կեդր. Թուրքիոյ Դպրոցին ընթացաւարտ եղաւ։ Աստուածաբ. ընթացքն ալ աւարտեց և քանի մը եկեղեցիներու մէջ գործեց։

ԱՊԱԳԱՅԻՆ ԽՆԴԻՐՆԵՐԸ

Տէրի Թելեկրաֆիէ կ. Պոլսոյ Թղթակիցը կը գրէ Եչ.ի թուով,—

Պաշտօնական զեկոյց մը կը յայտարարէ թէ անդորրութիւնը վերահաստատուած է Օսմ. Պետութեան մէջ։ Ապտիւլ Համիտ ստպայող փոխարինիչ կարգուած եղաւ և նամակներ Սուլթանութենէն ուրիշ չատ մը տատամիլիք պարագաներու։ Սկսեալ Պայազիտ Բ.էն, որ իր եղբօրմէն թունաւորուեցաւ, մինչեւ Մուրատ Ե., չատ քիչ թագաւորներ բնականէն թողած են կեանքն ու գահը։

Անդորրութիւնը վերահաստատուած է, և կը յուսացուի թէ տեսական և յառաջդիմական պիտի ըլլայ։ Բայց ժէնն Թիւրքերուն իսկ ներչնչած համակրութիւնները պէտք չէ որ անտես ընել ընել ասոնց մէջի կացութեան իրականութիւնները։ Այս հանդարտութիւնը կանոնաւոր վիճակի վերադարձ չի նշանակեր։ Այլ իր ճամբան կորնցնող ժողովուրդին վարանումն ու երկիւղն է որ հանդարտութիւն կը թարգմանուի։ Կա՛ յանծանօթ վտանգ մը, որով ամէն ոք սպասողական դիրքի մը վրայ է. կարելի է ըսել թէ յանկարծ անդունդ մը բացուած է առոնց ոտքին տակ։ Զիրար փոխադարձաբար ատող ցեղերու այս անսահման խառնուրդին ներկայ մրութիւնն ու խաղաղութիւնը տատապղին անտանելի հառաբակաց զգացումն մը մէջ կը գտնուի։ Ամէնէն բարձր դատարաններն սկսեալ մինչեւ ամէնէն ստորին դատարանը ոչ ոք գիտէ թէ իր քայլափոխերը ո՛ւր կը տանին զինքը։

Մենք չունինք քննելու ներկայ վայրկեանին ամէնէն, ծդմամ քաղաքականութիւնը, որ կը բաղկանայ նախարարական

Սուլթանը մէկ քանի տարի առաջ, Պալատին փոքրիկ շրջափակին մուտքը, ադիւսէ ու մնատաղիս չաղախ տաղաւար մը կառուցանել տուած է գիրարանցորէն ընտիր ճաշակով նկարուած ապակիներով, 400 քառ. մեդր տեղ բռնած է և 11 սենեակներ ունի։ Կ'ըսուի թէ կնոջ մը քանանոցքը դռնացնելու համար չինել տուած է գայն։ Այս փոքրիկ պալատը, ամէնէն հոնոյալի արդիական ոճով, չաբաչար գործածութեամբ մը յորինուած է Փոքր Տրիանոն(*)։ Սուլթանը վերջերը բացումը կատարեց այդ փոքրիկ պալատին։ Կ. Գալոյ աւստրիական դեսպան Պատն ալ Գալիչէի ներկայութեան։ Միւնիր պէյ, Բարիզի նախկին օսմ. դեսպանը, յաջողած էր սատանել ներսի կառուցումը։ այդ մեծանուն (*) գիւանագէտը, որ մինչեւ ժամանակ դարձի ընտիր մարդ մըն է, իր տիրոջ երկու մրլիոն Ֆրանգէ աւելի ծախսել տուեր է ան դէտ ու անչաղ դարդարանքի մը համար, որ աւելի պիտի վայլեր առուտրական տան մը, քան թէ վենապետի մը յարիպաժիներուն։

(Շարունակելի)

ՄԱՆԶՈՒՄԷԻ Թերթոնը՝)(17)(

ԱՊՏԻՒԼ-ՀԱՄԻՏԻ ՆԵՐՔԻՆ ԿԵԱՆՔԸ

Գրեց՝ Ժ. ՏՕՐԻՍ — Թրգմ. ՍՄ. ԲԻՒՐԱՏ

Շատ ուրուագիծեր ունի, իր ձեւքէն եկած, որոնք զարմացուցած են ճարտարապետները։ Շատ լաւ կը հակնայ ասոնց բացատրութիւնները, և կ'ըմբռնէ իրեն եղած դիտողութեանց ճշտութիւնը, բայց երբէք զիջում չըներ և ի վերջոյ իր ուզածը կը քաշուցնէ։ Ճարտարապետներուն համար Ապտիւլ Համիտ խիստ տաղտկացուցիչ յաճախորդ մըն է, որ կը բռնանայ իրենց վրայ և այնքան մինչեւ որ իրենց համբերութիւնը կը հատցնէ։ Այսպէս, օրինակի համար, պատերը բաւական տոկուն չի գտներ ընաւ, ասոնց հաստութիւնը կրկնապատկել կուտայ, առանց հոգ ընելու թէ՝ ճակատին տեսքը կոչտ կ'ըլլայ, եւ ներսի բաշխումը կը նեղուի։

Ամէն բանի խառնուելու և իր անտանելի հակողութիւնը մինչեւ իսկ ամենամանր բաներու վրայ տարածելու իր մենամարութիւնը ծայրայեղութեան հասած է, մանաւանդ վերջին տարիներու մէջ։ Ամենոյնիկն չինութեան մը համար, կը պահանջէ որ խիստ չատ սերտուած փոքրիկ ուրուագիծ մը չինուի, ուր ամենաղոյն մասերը նշանակուած ըլլան այնչափ խրոնամիտ ու մանրակրկիտ կերպով որ իր բարձրացուցած չէնքը՝ մաթեմատիքական ճշտութեամբ այդ ուրուագծին խչորցածը ներկայացնէ։ Այդ ուրուագծին վրայէն, չինութեանց մէջ գործածուելիք կղմնարներուն թիւը կը հաշուէ տուաջուրնէ, և չէնքին ճակատները ներկայացնող կողերուն իւրաքանչիւրին վրայ ճարտարապետին տարարերել տալէ ետքը, այդ օրինակը կը պահէ, որպէս զի յետոյ կարենայ տուգել թէ՝ իր պատուէրներուն կէտ առ կէտ հետեւո՞ծ են։ Ասոնք ապառավութեան մասնաբաներ ու խոհեմութեան միջոցներ են, որոնք, չենք գիտեր ինչո՛ւ, այնքան հարկաւոր կը թուին Սուլթանին։

* * *

Երլտրզի բոյորտիքը քաշուած ամագին շրջափակ մը կայ, զոր Սուլթանը 1898ին վերաշինել տուաւ տեղ տեղ և տասնեակ մը մէջը վեր բարձրացնել տուաւ որպէս զի սանդուխի միջոցաւ ո՛ և է յարձակում անկարելի դարձնէ։ այդ պարիսպը միչտ պահպանութեան տակ է, մեծ թիւով պահակազօրքէ և զօրանոցներէ, ուր կը բնակին կայսերական անձնապահ զօրագունդերը, Կայսրութեան միակ լաւագոյն խնամատարները, որոնց կեդրոնին պայծառը հակապատկեր մըն է օսմանեան բանակին մեացորդին հետ բաղդատելով։

Այս անտուն ցանկապատին հիւսիսային մասին մէջ կը գտնուին Սուլթանին իր զաւակներուն, և կանանոցին յատուկ բնակարանները, որոնք չորս մեղր հաստութեամբ ուրիշ ներքին պատի մը մէջ փակուած չէնքերու խումբ մը կը կազմեն, վեցանկիւն մը գծելով, որ Պալատին փոքր շրջապատը կը կոչուի. ասոր երկաթէ դռները դուրսի կողմը կը բացուին միայն և ժողովրդական խռովութեան կամ դուռներու ապատամբութեան պարագային՝ անխորտակելի են։

Այս վեցանկիւնի կառոյցին ամբողջ բնութեանն մասը կանանոցը դրուած է, կայսերական տաղաւարին հետ ներքնագրքով մը հաղորդակցութեան դրուած և բարձր պարիսպով մը՝ կայսերազուններուն բնակարանէն անջատուած։ Սուլթանը կանանոցին ներսը, Փոքր մապիկի մէջ կը բնակէր առաջ, բայց յետոյ, իր անձնական ապահովութեան մտատանջին՝ ստիպուեցաւ նոյն իսկ իր կիներէն մեկուսանալ։

Սուլթանին անձնական բնակարանը փայտէ պարզ և սիրուն չէնք մըն է, հելվեդեան հիւղակի տեսակէն, քանանչորս սենեակներով, որոնք ճոխ պերճանքով մը, բայց կոչտ ու յոռի ճաշակով մը կահաւորուած են։

Ապտիւլ Համիտ, որ 1894ի գեանաց ունեցաւ օրերը վրանի մը տակ քաշուած ապրեցաւ, յետոյ ուրիշ պզտիկ քիւշկի մը չինել տուաւ, միայն տասնամեակ մը սենեակներէ բաղկացած, կրճանոյ արուեստական ապառաժի մը վրայ. այս չէնքին պատերը, մետաղահիւս չաղախով մը չինուած, վախու տեղ մը չունին ո՛չ հրդեհէն, ո՛չ ալ գեանի ցնցումներէն. ասկէ զատ, այդ պատերուն մէջի երկաթէ ցանցիկները՝ խոնեմ Սուլթանին համար անկեղծ պաշտպանութիւն մը կ'ներշաւորուին պայթուցիկներուն դէմ...։

Այս փոքրիկ քիւշկը, որ ամենամանրին հետ կը հաղորդակցի գաւթիով մը, շրջապատուած է նրբանցքով մը, ուր գիշերը Այպան «սիլահշորները», վերէնիվար զինուած, պահակերութիւն կ'ընեն։

Ներսը, մետաքսէ կոպերտներն ու զորգերը Հէրէքէի կայսերական գործարանէն բերուած են, իսկ դրուագները չինուած են ամենաթանկ փայտերէ։ Դուռները սատափէ ու փղոսկրէ դրուագուած են, ամենքն ալ ծածուկ զսպանակներով բարդ կղպանքներով։ Կը հաւատուի նախիսկ թէ՝ այս քեօշկին մէջ խորհրդաւոր մենախուց մը կայ, որ հաղորդակցութիւն ունի տասնեակ մը գաղտնի սենեակներու հետ, ճշմարիտ լաբիւրինթոս մը, ուր Սուլթանը կրնայ գտնել ապաստան օթեւան մը, որ միայն իրեն ու դուռը պահող հաւատարիմ ծառային ծանօթ է։

Այս փոքրիկ քեօշկին տակ Ապտիւլ-Համիտ փորել տուած է խոշոր մը, ուր ինք միայն կը մտնէ և սրուն մէջ, իր գոհարները, իր արժէքաւորները և իր ամենէն գաղտնի վաւերամատեանները պահուտնակող դրամարկղ մը կը պահէ։

Սուլթանին բնակարանին մէկ ծայրը քաստրոնը կայ, իսկ միւս ծայրը Զրվէճի fեօշկը, ուրկէ Վասիֆի վրայ չքեղ տեսք մը կը պարզուի և ուր Փատիշահը, երբ ժամանակ ու պատեհութիւն ունենայ, կը սիրէ զայ ընել իր Լեյվը։

Բեօշկին առջեւ, Սուլթանը պզտիկ պուսած է նեղ աւազան մը, պերճօրէն լին կոչուած, որուն վրայ կենայ մակոյկով պրոտյտ ընել, առանց երթալու մինչեւ մեծ լճակ մը, որ կը գտնուի Պալատին փոքր շրջափակին դուրսը։ Այս աւազանը, բազմաթիւ արուեստական ջրվէժներէ շրջապատուած, անպէտ գումարներ արժած է և ուժի մեծ բարձրութեամբ հոգ պարպուելով չինուած է։ Իր եզերքներուն երկայնքը, փոքր նաւամատոյցներ չինուած են Վասիֆի զանազան գիւղերուն նամակատարութեամբ. Ջուրերուն վրայ, որոնց մէջտեղը կղզեակ մը կը բարձրանայ, առաւզատաստուերու, չոգեշարժ կամ եկեկոբաշարժ նաւերու տարմարդ մը կը հանդէ։

Երկայն նրբանցք մը, որուն քանալին Սուլթանը կը պահէ և որ իր պատկերներուն սրահը կը կազմէ, իր բնակարանէն կրպակի եւ կը վերջանայ Մեհասիմի կամ Արարողութեանց սրահը, որ վեցանկիւնի շրջափակին դուրսը, Վիլհէլմ Բ. կայսր ծառայելու մտօք չինուած էր։ Երեք յարկ ունի 1300 քառ. մեդր տարածութեան մը վրայ եւ արժած է 1½ մրլիոն ֆրանք, զարդարանքն ու կահաւորումն ալ հեռը հաշուելով. հիմայ կայսերազուն իշխանները հոն կ'առնեն լրիւն երաժշտութեան դասը։

Սուլթանը մեկ քանի տարի առաջ, Պալատին փոքրիկ շրջափակին մուտքը, ադիւսէ ու մնատաղիս չաղախ տաղաւար մը կառուցանել տուած է գիրարանցորէն ընտիր ճաշակով նկարուած ապակիներով, 400 քառ. մեդր տեղ բռնած է և 11 սենեակներ ունի։ Կ'ըսուի թէ կնոջ մը քանանոցքը դռնացնելու համար չինել տուած է գայն։ Այս փոքրիկ պալատը, ամենէն հոնոյալի արդիական ոճով, չաբաչար գործածութեամբ մը յորինուած է Փոքր Տրիանոն(*)։ Սուլթանը վերջերը բացումը կատարեց այդ փոքրիկ պալատին։ Կ. Գալոյ աւստրիական դեսպան Պատն ալ Գալիչէի ներկայութեան։ Միւնիր պէյ, Բարիզի նախկին օսմ. դեսպանը, յաջողած էր սատանել ներսի կառուցումը։ այդ մեծանուն (*) գիւանագէտը, որ մինչեւ ժամանակ դարձի ընտիր մարդ մըն է, իր տիրոջ երկու մրլիոն Ֆրանգէ աւելի ծախսել տուեր է ան դէտ ու անչաղ դարդարանքի մը համար, որ աւելի պիտի վայլեր առուտրական տան մը, քան թէ վենապետի մը յարիպաժիներուն։

(*) Այս անունով երկու փոքրիկ դղեակներ կան Վէրսայլի դարտատանին մէջ։ Մեծ ու Փոքր. առաջինը Լուի ԺԴ. էն և երկրորդը՝ Լուի ԺԵ. էն կառուցուած։

(Շարունակելի)

ազգորական տարվանվերի, խորհրդարանական անկարելուր վիճաբանություններ, հին ճարքդ եւ նոր վարդապետությունց Բիւզանդական շարժումի, զոր ժամանակը չէ հասատատարկ սենակ մը վայելչական լուսանկարչութեամբ, կամ լրագրի հեռագիրներու մէջ։ Բայց ասանք պզտիկ բաներ են, երբ մտածենք Թուրքիոյ դէմ եղած տագնապին ճշմարիտ բնությունը, թերեւս իր պատմության մէջ ամենամեծ եւ ամենէն խորունկ տագնապը։

Կացութիւնը լիովին ըմբռնելու համար, պէտք է ընդգրկենք ընդարձակ հորիզոն մը, և քննենք պետության ընդհանուր պայմանները։ Պէտք չէ մոռնալ թէ Թուրքերը փոքրամասնություն չեն Թուրքիոյ մէջ։ Անոնք ժողովուրդներ նուաճած եւ կառավարած են մինչեւ այսօր իբրեւ աշխարհակալ։ Իրենց միակ հնարաւոր քաղաքականությունը պարզ էր։ Կը կայանար յաղթուած ցեղերը բանտելու եւ տկարացնելու, և զիրենք ալ մրացնել և ուժով պահելուն մէջ։

Այս քաղաքականության գործիքները, որոնք տակաւին վերջնացած չեն, կրօնքն ու բանակը եղան։ Թուրքերը բացարձակապէս պէտք ունին կրօնական կառավարության մը, որովհետեւ ամենուրեք հաւատքն ու մոլեռանդությունը միայն կրնան գերագոյն հեղինակությունը վարել նախնական և ընդարձակ երկրի մը մէջ։ Օսմ. Պետությունը անկարելի պիտի ըլլար եթէ անկախ և իրարմէ հեռու բարբարոս ժողովուրդները կուրաբար չենթադրէին իսլամիզմն՝ կրօնական պատճառներով։ Ոչ ոք տուրք պիտի վճարէր տարբեր պայմաններու ասակ, բայց իսլամին մէջ ամենքն ալ տասանորդ կը վճարեն, որովհետեւ Գուրանը այնպէս կը հրամայէ։

Իսլամ եւ Քրիստոնեայ

Կրօնքը սեղմակ եղաւ կազմակերպության համար։ Կառավարության մեքենան պարզացաւ։ Թուրքերը, էապէս զինուոր, երբեք կարող չէին եղած կառավարություն ստեղծել քաղաքային հիմերու վրայ։ Կրօնքը եղաւ ոգնչելի կերպով հզօր ազդակ մը իսլամական տարբերուն կարգաւոր յարմարության համար։ Ինչպէս կազմակերպության, այնպէս ալ վարչության գլխաւոր տարրը կրօնքը եղաւ։ անով խստիւ հաստատուեցան կանոնները պայմանները, արտաքինը անով զարդարուեցաւ, ամէն հանրային եւ մասնաւոր գործ ճշդուեցաւ, դասերու բաժանության անյիշելի սահմաններ հաստատուեցան, հաւատքին արձանքը պատասխանուեցաւ ցեղին ոգիին մէջ, տասը միլիոն իսլամները անուղղելի ամբողջություն մը կազմեցին կրօնքով, որ կարելի բլար անոնց տրբապետությունը, եւ անոնց ու քրիստոնեայ ժողովուրդներուն միջեւ անյաղթելի թուրք մը կանգնեց։

Այս ամէնը անչարժություն կը նշանակէր։ Գուրանը կրանիտէայ, հնարաւորեան եւ անփոփոխելի օրէնսդրություն մը կը հաստատէ։ Ի լաւ Պալիքնոն կրնայ զանց ընել նուիրական օրէնքը, եւ արդարեւ բոլոր անկեալ տալիքանները, Ապոստիւ Համիան ալ մէջը ըլլալով, գտնուեցէք եղած են Եկեղեցական Իսլամին կողմէ այն ամբաստանությամբ թէ բռնաբարած են Նէրլիթը, կամ Գուրանին օրէնքը։ Գահընկեցությունը մրցա կրօնական նկարագիր մը ունեցաւ։

Այս իսկ պատճառաւ է որ Թուրքիան Թուրք մնացաւ է։ Սամանատանության զօրությունը մնացաւ է։ Սամանատանության խարիսխ դասած չէ։ Նոյնիսկ իր ազգայնական ձգտումներէն դրաժարելով, Թուրքքա չի կրնար կրթիլ քրիստոնեայ տարրերուն վրայ, որոնք, ինչպէս ըսինք, իրարմէ խիստ բաժնուած են, եւ իրարու եկեղեցական առանձնաշնորհումներուն նախանձոտ, եւ նոր բէժիմին մասնակից են այն չափ միայն, որ չափով որ նոր բէժիմը դուռ կը բանայ իրենց ազատագրության։ Այս պատճառով է որ մինչեւ ցարդ մրակ իրական տեսանելի եւ արդիւնաւոր գործը զինուորական դասը կը կրէ։ Տակաւին անասնական, անորոշ, տարտամ, և իր տեսանման պատասխանատուության սարսափահար Սամանատրությունն վեր հիմա անդրաժեշտ կորովի գերիշխանություն մը կայ, որ պարտական վիճակ կը կոչուի։ Սամանատրությունը կը քննասէր ուրիշ մրահեծան բէժիմը մը տակ, որ կը հրամայէ եւ կ'ապրիլ, որ տակաւին չի գիտեր թէ Խորհրդարանէն գերադասս է թէ ստորադաս։ Տարբերությունը այն է որ այս նոր միտնեծան վարչությունը նուիրական չէ, եւ այս պարագան երկիւղ կը ներշնչէ անոնց, որոնք կը կարծեն թէ այրեւս ապահով են։ Բայց առ այժմ ուրիշ բէժիմ մը հնարաւոր չի թուիր Թուրքիոյ մէջ։

Ամէն բանի տէր եղող բանակին ետեւը աղօտ կերպով կը նշմարուի իրաւասությունց և իշխանությունց կազմությունն վիճակի մէջ եղող չվճռությունն մը։ Կառավարության զանգուածը տակաւին հեղուկ է, կազմալուծուած է, անկարող է, տակաւին անկարելի է ըմբռնել Մ. և Ց. Քամրիջէն, Բարլամէնթին, Նախարարության, բանակին և Սուլթանին մէջեւ յարաբերությունները։ Թուրքիոյ բարոյն և ապագային խաղաղության համար յուսանք որ համաձայնությունը կարելի պիտի ըլլայ այս տարրերուն մէջ, և այս համաձայնությունն պիտի ծագի գործունեայ, լուսամիտ, վերանորոգիչ ոյժ մը։ Ցուսանք թէ Երիտասարդ Թուրքերը ի մօտոյ պիտի գտնեն իրենց ճամբան։ Բայց սոսկալի է որ այժմ ո՛չ ոքի կողմէ յստակ կերպով կը տեսնուի այս ճամբան, և թէ երկիրը կ'անցնի խաղաղության տառապագին և վրդովիչ շրջանի մը մէջէն։

ԱԶԳԱՅԻՆ

Ս. ՀԱՅԱՐԱՊՏԷՐ ՀԻԱՆԴԱՆՈՑԻՆ ՄԷՋ

Օրբաթ օր, Ազգ. Հիւանդանոցի Հոգաբարձությունն կողմէ Նշան էֆ. Դուքասեան դիմելով Ս. Հայրապետին, խնդրեց որ Ն. Վեհափառությունը բարեհաճի նախագահել յառաջիկայ Եշ. օր, Համարձակ ոճով առթիւ Հիւանդանոցին մէջ կատարելիք առաջնակարգ աբեղությունն, և իր Հայրապետական օրհնությունները կազդուրիչ պատգամաբերները և միխիթարիչ ազդեցիկ օրերը։ Ս. Հայրապետը խոստացաւ ներկայ ըլլալ նոյն օրը։ Պիտի քարոզէ և պիտի պատարագէ Մ. Տէրունական Եղբ.։ Հիւանդանոցի պիւտժէին անձկությունն հետեւանքով, այս տարի հանդիսական հացկերոյթը տեղի պիտի չունենայ, և հոգեւոր պաշտամունքին մասնակցող եկեղեցական դասը միայն ընտանեկան ճաշի մը պիտի հրաւիրուի Հոգաբարձությունն կողմէ։ Ներկայ Հոգաբարձությունը հակառակ դրամական մեծ դժուարությունների, ոգի ի բուն կ'աշխատի երկու ծայրը իրար բերել, այն յուսով թէ Ազգը, որ սովի և Աստանայի աղէտին տխուր հետեւանքով պարտուորուած է գլխաւոր ուշադրությունը տարբեր կողմ դարձնել, պիտի չմոռնայ և չի մոռնար արդէն այդ Դիմությունն Ցարկն ալ, և իր լուսաններովը հատատատուն պիտի պահուի մէջտ այդ Գիմությունն Տունը, ուր բազմաթիւ պատրաստարաներ կան։ Հոգաբարձությունը 950 պատապարեաներու թիւը պատչած և բանաւոր կարգադրությամբ ընդլայնած է 820—830ի, և հարկ եղած ատենիցմով ու չափով մ'լ աւելի պիտի աշխատի իջեցնել թիւը, որպէսզի կարող ըլլայ Աստանայի ոնաւոր աղէտէն որդացեալ մանկիկներէն և աղջիկներէն գտնէ հարիւր հոգիի համար տեղ մը հայթայթել Ազգ. Հիւանդանոցին մէջ։ Այս պարագան ինքնին կը բաւէ որ հարկ եղած հոգածությունը և արձագանգ ուշադրությունը անպակաս ըլլայ այս յարկին վրայ, և կը յուսացուի որ յառաջիկայ Եշ. օր Հիւանդանոց դիմող բազմությունը իր լուսանոցով պիտի մասնակցի, գտնէ մէկ ամսուան ուսելիքին դիւրությունն ընծայելու համար։

ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ՏՈՒՐԲԸ ՁՈՒՏԻ ԳԱՆՁՈՒՄ

Երէկ Երեսփ. Ժողովին մէջ տուրքերու գանձման առթիւ Ժողովը որոշած էր նաև գանձել զինուորական տուրքը։ Ասոր վրայ Հայ երեսփխանները խիստ թաքրիր մը տուին թէ ժողովուրդը անկարող է վճարելու այդ տուրքը որ եթէ գանձուի սկսի, կրնան անպատեհություններ տեղի ունենալ։ հետեւաբար կ'առաջարկէին յետաձգել այդ տուրքին գանձումը։ Ժողովը իր երկիրդ գումարման մէջ նկատի առաւ այս թաքրիրը եւ ընդունեց զայն։ Այսինքն որոշեց որ զինուորական տուրքը չգանձուի, մինչեւ որ ոչ-իսլամներու զինուորագրության օրէնքը ժողովէն ելլէ։

ՀԱՅ ԿԻՆԵՐԸ ԿԻԼԻԿԻՈՅ ԱԶԼԷՏԻՆ ՀԱՄԱՐ

Կիլիկեան աւերող և արիւնռսող ազէտին առթիւ, Հայ կիներն ալ սկսան իրենց օգնության ձեռնարկին։ Կիրակի օր, ամէն թաղէ 60—70ի չափ տիկիններ և օրիորդներ հաւաքական նիստ մը ունեցան Աշխատանքի Տան վարչության դասերէն վրայ։ Նախ ընդհանուր խորհրդակցություն մը կատարուեցաւ օգնության հասցնելու ձեւերուն վրայ, և որովհետեւ ամէն կողմէ հանդերձեղէնի խնդրանք կար՝ հացի խնդրանքէն հատասար, որոշուեցաւ հանդերձեղէնի հաւաքման և պարատության ձեռնարկել։ Այսպէս, նախ, պիտի հաւաքուին այն ձերմակեղէններն ու զգեստները՝ որոնք կիսովին հնացած անգործածելի կը մնան տներու մէջ։ Երկրորդ, իսմ նիթեր հաւաքելով՝ վճառատուներէ, կարել տալ և գրելի։ Այս երկու գործերը կատարելու համար դատ դատ մասնախումբեր կազմուեցան։

Վաճառատունների հաւաքում կատարելու համար կազմուած մասնախումբին անդամներն են՝ Օրիորդներ՝ Անտիկ Փամիդեան, Զապել Թէշտիմաճեան, Պէյլիկեան, Դ. Տիւլմէճեան, Պէսթրիա Գրիգորեան և Տիկիններ՝ Լուիզ Դազարոսեան, Զիլինկիրեան, Նարդուհի Խանտարեան, Արաքսի Գոնտաեան, Շահպազ և Բաֆաելեան։

Տուներեն հաւաքում կատարելու համար կազմուած մասնախումբին անդամներն են՝ Տիկիններ՝ Զապել Եսայեան, Պարի, Գալէմքարեան, Տիլպէր, Սալբրեան, Մ. Կիւլպէնկեան, Թ. Սեդրակեան, Վիրգինէ Անվանեան և Օրիորդներ՝ Մելինէ Ասլանեան, Ա. Կարապետեան, Ն. Մատթէոսեան, Արշակեան, Գինանեան, Եղուպեան, Փ. Եէտիքարտաչեան, Գալբզեան, Զ. Եաղբճեան, Միւհէնթսեան և Մէհտերեան։

Իսկ հաւաքման, տեսքման և ուրիշ գործեր կատարելու համար կազմուեցաւ Կեդրոնական Ցանցախումբ մը հետեւեալներէն՝ Տիկիններ՝ Գալէմքարեան, Զ. Եսայեան, Ա. Նիկողոսեան, Պարի, Մ. Կիւլպէնկեան, Շահպազ և Օրիորդներ Մ. Գոշնակեան, Փանոսեան, Պէյլիկեան, Մատթէոսեան, Վ. Սոնիսանեան, Եաղուպեան և Զ. Թէշտիմաճեան։

Ժողովն որոշեց այս կազմակերպությունը կոչել Պոլսոյ Կիներու Հաւաքական Մարմին։

Հաւաքիչ մասնախումբերը երկկուրնէ օրան իրենց պաշտօնին։ Այս անդամուհիները խումբ խումբ եղած պիտի շրջագային բոլոր վաճառատուններ և բնակարանները, խնդրելու որ հանդերձեղէնի կամ կերպասներ կամ մէկ կողմ թողուած զգեստներն ու ձերմակեղէնները նուիրեն, զրկուելու համար Աստանա ու շրջակայքը, ուր հազարաւոր կիներ անմեղ աղջիկներ ու մանկիկներ մերկ, ամօթապարտ և խեղճ մնացած են։

Աւելորդ կը համարինք սրտառուչ կոչեր ուղղել հասարակութեան։ Արդէն օրը օրին եկած թղթակցությունները չատ իսկ պերճախօս և ցնդող են այս մասին։ Մենք, մրայն պարտ կը համարինք յիշեցնել մեր տիկիններուն և օրիորդներուն որ, այժմէն պատրաստեն այն ամէնքը զոր պիտի նուիրեն իրենց աղէտեալ քոյրերուն և եղբայրներուն համար, եւ երբ մատնությունները անդամները այցելեն, առանց երկար ձեւակերպությունների և սպասումներու, անմիջապէս յանձնեն զանոնք, որպէս զի կարելի ըլլայ այսպէս օգնությունը կարելի եղածին չափ փութով կատարել։ Վստահ ենք նաև որ մեր վաճառատունները, ինչպէս միշտ, այս անգամ ալ սիրալիր ընդունելություն պիտի ընեն նպաստառուք կենտրոն մատնությունին։

Այսպէս, հայ կիները ահա գործի կը ձեռնարկեն մարդասիրական այն ջերմությամբ և եռանդով որ իրենց ցեղական յատկանիշն է։ Անձամբ աշխատողներուն, դիմում ընդունողներուն եռանդը և ժրությունը մնացած՝ ընդունողներուն առատաձեռնությունն, այս չաբթու իսկ յոյս ունինք որ կարելի պիտի դարձնել զգեստեղէնի լաւագոյն մթերք մը ճամբայ հանելու դէպի աղէտանար Կիլիկիա։

*** Ուրախությամբ կը լսենք որ, նոր մը ալ կ'աւելնայ թիւին վրայ այս անձնուէր Հայ կիներուն, որոնք Աստանա մեկնեցան իբր դարմանատար։ Օր. Մարքրէի Արզումանեան այս օրերս կը մեկնի Կիլիկիա, վիրաբոյժներու և հիւանդներու խնամքին նուիրելու համար ինքզինքը։

*** Իւսկիւտարի Տիկնանց Ընկերության կողմէ Տիկ. Գ. Շահազիզեան, հրապարակի վրայ ծանօթ Մուրատ Փասոսեան և ուրիշ էֆէնտիներու հետ Պոլսոյ վաճառականաց դիմելով հետեւեալ բարեսէր անձնաւորություններէն հաւաքած է, Միասք Խաչատուրեան 1 ծրար բանթոնցու., Յովսէփ Թոգաթեան և ընկ. 2 ծրար Վրլուռ Բազէն, Եալարզեանց Փընարգլեան 1 ծրար սարկ, Գ. և Մ. Շամանեանց 1 ծրար Վրլուռ, Գրիգոր Էրամեան 1 ծրար Բազէն, Ղազարոս Զրոյլագեան 6 ծրար Կաս., Գ. Մըսրեան, 1 ծրար Գափօթ, Իւթիւեան— Օտապչեան 1 ծրար Ամերիգան, Սպիքոսն Թափլեան և Որդիք 2 ծրար Գասմա, Խաչէչեան-Սիրիեան 2 ծրար Գափօթ, Սէմերճեան-Տուտեան 3 ծրար Սարկը, Գառնիկ Սեպուհեան 1 ծրար Լասանքսի և 1 ծրար Ամերիգան, Կարապետ Մէրդիկեան 1 ծրար Բազէն, Գարեգին Ադամեան 1 ծրար Սարկը, Միհրան Նագաչեան 1 ծրար Գասմա, Մանաս Բէյզեան 1 ծրար Գափօթ, Իբրանոսեան Եղբ. 1 ծրար Գաբօթ. Գասարճեան և Ընկ. 1 ծրար Մառուտի, Տիգրան Գանթարճեան 1 ծրար Բազէն, Մարգուտ Նարլբեան 1 Տիւզնիա Ֆէս, Մարիզ Լէվի 6 Տիւզնիա Ճախարակ թիրէ, Գարեգին Ցակոբեան 10 մէթրօ Շեսախ, Սահեփան Տէր Անարոնեան 6 զոյգ Խավլու, Գրիգոր Մ. Ցակոբեան 1 ծրար Բազէն, Կուտրիկեան-Քէչիշեան իբր 100 Տիւզ. Կօճակ, Սերոբէ Խոյակերեան 1 Կրօնա Կօճակ, Ռ. և Լ. Սէմերճեան 1 ծրար Գաբօթ։

Տիկնանց ընկերությունն ձեռամբ այս նիւթերէն հանդերձներ կարուելով անմիջապէս պիտի ղրկեն Պատրիարքարանի կամ Պայսրը Հաւուղի մէջոցու Կիլիկիոյ ազատեալներուն։ Տիկնանց Ընկ.-ը իր այս ձեռնարկը պիտի չարունակէ։ Կը յուսանք այս մարդասիրական գործը պիտի քաջալերուի բարեսէրներու կողմէ։ Ընկերությունը դրամի աւելի պէտք ունի նիւթերու, զորս կարել պատրաստել նուիրական պարտք կը սեպէ։

ԿԻԼԻԿԻԱ ՊԷՐՈՒԱԾ ԶՈՒՆԵՍՏՆԵՐԸ

Կիլիկիոյ հազարաւոր մերիկներուն օգնությունն հասցնելու համար մեծ զոհողություններով նաւաքսած հանդերձեղէնները երբ Աստանա ղրկուին, մաքային իշխանությունները դանոնք քննելով գին կ'որոշեն եւ ըստ այմմ կ'սանեն այն տուրքը զոր կը վճարեն սովորական վաճառքներ։

Այս առաքումներն տուրք առնելը բնականաբար պատչած չէ, քանի որ առանց ո՛չ թէ շահու համար, այլ անհուն կարօտությունց ամոքման համար կը ղրկուին։

Վստահ ենք որ երբ հարկ եղած դիմումը ըլլայ, կառավարությունը չգանձեր այդ տուրքը։ Նաեւ, կարելի է դիմում ընել չգանձուելն ընկերությանց, որպէս զի ձրի փոխադրեն այդ բեռները։ Ընկերությունները արդէն քանիցս ցոյց տուած են իրենց բարեսիրությունը տասնկ որագանութեան մէջ։

Ահա գործ մը Պատրիարքարանին համար։ Կը մաղթենք որ գլուխ հանէ գոնէ այս ընդլեն գործը։

ԱՆԱՏՕԼՈՒԻ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ ԱՆԿԱՐԳՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Վիեննայի Օսմ. դեսպանատունը այն տեղի թերթերուն մէջ հրատարակել տուաւ հետեւեալ գրությունը։—

«Հայէպի կուսակալը կը հեռագրէ թէ օսմ. կայս. կառավարությունը պէտք եղած միջոցները ձեռք առած է անդորրությունը վերահաստատելու համար Քէսապի մէջ։ Լաթաքիա փախչողները դարձեալ իրենց տեղերը դարձեր են։ Կայս. իշխանությունք կ'աշխատին կարօտեալները դրամանել։ Զօրքեր ղրկուեցան Վիլայէթին գիւղերը։»

Պէյրութի կուսակալը կ'իմացնէ թէ երեք հարիւր Քէսապցիներ իրենց տեղը վերադարձած են։

Պաղեստինի կուսակալին մէկ հեռագրին նայելով, Յուլ—էլ—Ամարայի մէջ ապրողները յաղթահարուած են կայսերական զօրքերէն, և եւս քշուած են Տիգրիսի ափերէն։ Գեւայլին նաւարկությունը ապահովուած է։ Նախգաղութության համար զինուորական փոքրիկ ջոկատներ պիտի դրուին նաւերուն մէջ։

Ատանայի կուսակալը կը հեռագրէ թէ ձէպելը Պէրէքէթի իսլամներն ու քրիստոնեաները կայսերական իշխանությանց մէջոցաւ դարձեալ հաշտուած են։ Նոր զօրքերու ժամանումէն վերջ կայս. կառավարությունը ձեռնարկած է գրաւել գողցուած և թալանուած ինչքերը, ինչպէս նաեւ զէնքնկեց ընել Ատանայի իսլամներն ու քրիստոնեաները։ Այս անօրինության ձեռնարկուած է ամրողջ վիլայէթին մէջ։ Կայս. կառավարությունը կ'աշխատի անտուն մնացած բնակիչները պատսպարել և անոնց ուտեստ տալ։

*** Ատանայի կուսակալությունէն ներքին գործոց նախարարությունն ուղղուած Մայիս 2 թուակիր հեռագրի մը մէջ կ'ըսուի թէ ձէպելի Պէրէքէթի ձէպելի գիւղին Ցոյները հետեւեալ չնորհակալությունն գիրը ուղղած են, այն եղբայրասիրությունն համար զոր տեղընխալամ երեւելիները ցոյց տուեր են Ցոյն հասարակությունն կանանց եւ գոյքը պաշտպանելու համար։—«Այնօրը որ խռովությունները ծագեցան մեր երկրին մէջ, մեր բնակած ձէպելի գիւղին երեւելիները եկան մեզ մօտ եւ յանձնարարեցին որ հանգիստ մնանք մեր տուները, եւ մեզի խոստացան թէ մեր կանանց ու ինչքերը պիտի պաշտպանեն ամէն դէպքի դէմ։ Մինչեւ ցայսօր, իրենց խոստման համաձայն կատարելապէս պաշտպանեցին մեր անձն ու մեր գոյքերը։ Իրենց հոգածությունն չնորհիւ է որ ոեւէ կորուստ չունեցանք։ Ասկէ զատ, կարգաւ կը հսկէին մեր տուներուն վրայ։ Ուստի մեր երախտագիտությունը կը յայտնենք իրենց մարդասիրության համար։»

(Ցոյներու տարագրություններ)։

Այս հեռագրին առթիւ կարելի է հարցնել թէ հապա Հայերուն կանանց ու գոյքը ինչ եղան։ Այս հեռագիրը չատ պերճախօս չէ որ Հայերու կանանց ու գոյքը բնաւ նկատի իսկ առնուած չեն։

ՀԱՅՀԷՆԷՆ Առաջնորդ Ներսէս վրդ. ի եւ Քաղաք. Ժողովի անդամներէն Զարգարեան էֆ.ի տարագրությամբ Մայիս 4 թուակիր հետեւեալ հեռագիրը եկած է Պատրիարքարան։

«Երկու հարիւր ոսկիէն 6ն գանձեցինք պանքային եւ նախադասությանս տակ գտնուող հանգանակիչ մանասխուտիրն կողմէ բաժնուեցան կարօտեալներու։ Մնացածը տակաւին չէ գանձուած։ Շրջականերու թալանները եւ այրած չէնքերուն ցանկը կառավարության տուինք ու մէկ օրինակն ալ ձեզի կը ղրկենք։ Հաճելի բնակիչներէն Օսմանիէի, Համիտիէի եկեղեցականներն մէջ այրածներուն և քաղաքէս շրջականերուն մէջ բարբարաբար սպանուածներու թիւը 3000ը կ'անցնի։ Ասոնց կենդանի գտնուող ընտանիքները մաս առ մաս հոս կը ղրկուին։ Այժմ 10,000 անոր անօգնական անձեր հոս կը գտնուին։»

*** Քուտիճ ս'Օտիան կը գրէ «Կիմանանք թէ Զուլիքերիոյ մէջ ուր դժբախտ Հայերու նկատմամբ տածած շահագրգռությունը վաղանցօրեայ է, այս պահուս հանգանակությունն կը կատարուի, ի նպաստ Աստանայի զոհերու ընտանիքներուն։ Նոր պատահանաւ յանձնախումբը նպաստներ պիտի ղրկէ Մր. Զէյտլրի եւ Մր. Քրիսդիէի անհրաժեշտ վարժարաններուն միջոցաւ։ Ագէքսանդրիոյ և Գահիրէի, ինչպէս նաեւ Էսմիրնի Ժէօնթիրքերը հանգանակությունն կը կատարեն մինչեւ նոր պատակով։ Արդէն Պոլսոյ Հայոց Պատրիարքարանը ուղղած են գումար մը բաշխուելու համար։ Ցոյն Պատրիարքարանի Սինոդը եւս Հայոց Պատրիարքարանին ուղղած է իր համակրանաց հաղորդագրությունը։ Մը կարգը պիտի գայ Պոլսոյ ժէօնթիրքերուն և Շէյխ-Իւլ-Իսլամութեան։»

ՆՈՒԱՏՆԵՐ.—Պարուէնի Մանթաչեան Տան գործատորները 600 բուպի ղրկած են Պատրիարքարան Ատանայի աղէտեալներուն համար։ Նոյն նպատակով 1 օսմ. ոսկի ղրկած է Օրուէնի Միհրան էֆ. Ատրունի։ Կէմլիչիի մէջ բաւականաչափ զգեստեղէն հաւաքուած է եւ Պատրիարքարանէն հրաւէր կը խնդրեն թէ կարելի չէ որ առանց մաքսի Ատանա ղրկուին։ Պատրիարքարանէ պատասխանուեցաւ թէ հոն տեղի մաքսային Տնօրէնին դիմեն այդ նպատակով։

ՆՈՒԱՏՏԻՑ Ցանձնաժողովին կողմէ 200 օսմ. ոսկի ղրկուած է Մուշի կարօտեալներուն։

Ա.ԶԳ. ՊԱՏՐԻԱՐՔԱՐԱՆԸ 300 վերմակ և խոհանոցի սպասներ ղրկեց Ատանա։ Սեւանիկի Ալաթինի Ջաղացքին յանձնարարուեցաւ 4000 ոսկիի ալիւր պատրաստել, Ատանա ղրկուելու համար։

ԿԱՐՄԻՐ ՄԱՀԻԿ եւ Ցառաջդիմասէր Օսմանցի տիկնանց Միութեան հինգ անդամներ եւ 10 անդամուհիներ հանդերձեղէններով ու դեղերով Ատանա կը մեկնին իբր հիւանդապահ ու խնամատար ծառայելու համար մանաւանդ։ Ասոնք երէկ առաւ Բերայի եկեղեցին երթալով Միջազգային օգնության Ցանձնաժողովէն 3000 ղրուշի չափ դրամ ստացան իրենց ճամբու ծախք։

Ս. ՀԱՅԱՐԱՊԵՏԸ կիրակի օր ընկերակցությամբ Սիւրմարի Ս. Կարապետ Թաղի ծանօթ ազգայիններէն Մարտիկեան Մագասուտ և Իսթիւճեան Աթանիկ էֆէնտիներուն, այցելեց հանգուցեալ Ալիքսան էֆ. Սագայեանի քրոջ Սրբուհիցա հանրային, և իր հայրական օրհնությունները ձօնելէ վերջ, յորդորեց որ թաղին ճեմարան վարժարանին վերաշինության համար կարեւոր ձեռնտուություն մը ընէ ի յիշատակ իր հանգուցեալ եղբօր, որ այնքան հոգածու էր այդ գաղափարին, և Սրբուհիցա հանրմին մարգասէր և կրթասէր ոգին ալ ծանօթ ըլլալով, Ն. Վեհափառությունը կրկին յորդորից մտնելալ անցեալը և յարգել իր եղբօր կամքը։ Սրբուհիցա հանրմ յօժարություն յայտնեց, յարելով թէ ինք արդէն միշտ պարտաւոր գտնուած է յարգելու իր եղբօր կամքը, և խոստացաւ ճեմարանի վերաշինության սատարել։ Ս. Հայրապետը խնդրեց որ իր առատ նպիրատուությամբ առաջին քայլը առնէ այդ կարեւոր գործին մէջ։

ՁՐՈՅՑ մը եկած էր երէկ թէ անցագիրներու վրայ փոխանակ «Հայ» ազգ գրելու «Գրիգորեան» կը գրեն։ Այս առթիւ դիմեցինք Անցագրատան դիւանի տնօրէնին որ յայտարարեց թէ սուտ է այդ լուրը և ազգերու մէջեւ թշնամություն ցանելու համար կը տարածուի։

ԹԻՖԼԻՍԷՆ հասած գիրերէ ցաւով կը լսենք թէ յայտնի գրագէտ Ա. Ասատրյանն և տասնի չափ ուրիշ ծանօթ անձնաւորություններ վերջին չաբթուն ձերբակալուած և բանտարկուած են։

ՊՈՒԼԿԱՐԻԱ ԵՒ ՀԱՅԵՐԸ.—«Բնոսթանթինուպոլիս» Ցունարէն թերթը գրած էր թէ Պուլկարիա մերժած է Ա.ոտիլ Հայմարն օրով ջարդերէն փախած Հայերը ապաստանցնել, մինչ Ցունաստան ընդհանրապէս, ո՛չ միայն լա ընդունելություն մը ըրած է, այլ աջակցած է անոնց բարեկեցությանը։ «Լա Թիւրքի» ալ արտատպած էր այդ տողերը։ Արդ, Պ. Վ. Սամուէլեան, «Լա Թիւրքի»ին նամակ մը ուղղելով, կ'ըսէ թէ Ցունաստանի ապաստանական ընթացքին յորդանք ընծայելով հանդերձ, Հայ Ազգը չի մոռնար իր երախտագիտական պարտականությունները Պուլկարյոյց հանդէպ, որ ո՛չ միայն չէ մերժած Ջարդերէն փախստա տուած Հայերը ընդունիլ, այլ կարելին ըրած է այդ հէք փախստականներու տեղաւորման համար։

ԽՈՒԶԱՐԿՈՒԹԻՒՆ ՏՈՒՆԻ ՄԸ ՄԷՋ.— Շաբաթ օր ժամը 3ին ոստիկանության կողմէ խուզարկություն կատարուեցաւ Սկիւտար Ս. Խաչ եկեղեցիին փողոցը Տ.թի. Գրիգոր էֆ. Խորխորունիի տունը։ Պաշտոնեաները ամբողջ տունը մանրակրկիտ քննեցին մը անցուցին, բայց բան մը չգտան բաց ի Պրաունինի վեցհատածենակ մը, որ սակայն նախապէս արձանագրած ըլլալով, ան ալ չտարին։ Տ.էր. Խորխորունի էֆ. ոստիկանության դիմելով, այդ խուզարկության պատճառը տուող ժառանգիին դէմ դատ բանալու պիտի ձեռնարկի։

ԱԶԳԱՍԱՖՈՆԱՄՆԵՐԸ ԵՒ ԱՏԱՆԱՅԻ ԱԶԷՏԸ.— Սկիւտարի Ազգասախմանին նախաձեռնությամբ Պոլսոյ և արուարձանաց մէջ գտնուած Ազգասախմանիներու դիւանները, երկրորդ ժողով մը ալ ունեցան։ Այս անգամ Սամաթիոյ ազգասախմանն ալ իր ներկայացուցիչը ղրկած էր։ Ժողովը նկատելով թէ Պատրիարքարանի կողմէ կազմուած Ցանձնաժողովը Կիլիկիոյ աղէտեալներուն բժիշկ, հիւանդապահուհի և դեղ ալ սկսած է ղրկել, այլ ևս անջատ կերպով գործել յարմար չի սեպեց, և որոշեց որ ամէն ազգասախմանի իր որոշած դրամը յանձնէ Պատրիարքարան ի նպաստ Կիլիկիոյ վիրաւորեալներուն և հիւանդներուն։ Բերարդէն յանձնած է 20 ոսկի, Սկիւտարի իր որոշած 100 ոսկիին համար պիտի գրէ Պատրիարքարան, 50 ոսկի Գումգաբուի, 20 ոսկի Գուրուչէշմէի և 10 ական ոսկի ալ Սամաթիոյ, Խասգիւղի և Միջազգային ընկերությունէն։ այս վերջինը 10 ոսկիի նիւթեղէն գնելով, հանդերձեղէն պատրաստել կուտայ։ Գարակէօմրիկի ազգասախմանին երկաթուղիի վիճակահանության տոմսակները, որ Պատրիարքարանի միջոցաւ պահ դրուած է կ'ըսուի, 2 հատը տրամադրած են այդ նպատակին։ Ժողովը ցաւակցեցաւ առաջ մանաւոր չնորհակալություն յայտնելց այս մարդասիրական գործին ձեռնարկուներուն, և օգտակար սեպեց որ գտնէ տարին անգամ մը բոլոր ազգասախմանները իրենց ներկայացուցիչներով այսպիսի նիստ մը ունենան, որով օգտակարն մտքնանց փոխանակուելիներէն։

ԽԱՐԲԵՐԴԷՆ Մայիս 4 (Ն. Տ.) թուով հետեւեալը կը գրէ մեզի մեր թղթակիցը Սամակ—Մեսրոպ.—«Այս մէկ քանի օրուն Ջարդի վախը ընդհանուր է։ Մուրթափա փաչա լուսած արարածը զենց ցրուած է Թուրքերուն, և իւրաքանչիւր Թուրքի տուն քիւրտ մը պահուած է։ Տեսնենք ի՞նչ պիտի ըլլայ։ Թուրք մոլլաներ գրգռուած են։ Եթէ կառավարությունը վճռական միջոցներ ձեռք չառնէ ընդհարումը հաւանական է։ Անակ կը թուի թէ հիշդ անիշխանական չրջանի մը մէջ կ'ապրինք, մեր մօտերէն խուժանը կ'աղաղակէ անկեալ մարդուն ի նպաստ։»

ՏԱՐՏԱՆԱԼԻ կը գրեն մեզ Մայիս 1 թուով.—Նախապէս ղրկուած 33 Օսմ. ոսկիէն զատ, ինչպէս ծանուցուած էր, քաղաքիս հոգեւոր հովիվ Տ. Դիոնիս քահանայի հետ Արմենուհեաց Ընկերության երկու անդամուհիներ կանանց մէջ հանգանակության ձեռնարկելով, 1853 դրչ. հաւաքեցին, ասկէ զատ 6 Հայ օրիորդներ, զպրոցական աշակերտուհիներ, խիստ գովելի գաղափարը ունեցած են իրենց ձեռագործներէն մաս մը վաճառանման Թեան դնելով, արդիւնքը ղրկել Աստանայի գժբաղդներուն։ այս ազնիւ օրիորդներն են Պէպրիս Նանրգեան, Հրանուշ Ագաթանեան, Զարուհի Դազարեան, Սրբազսի Մուրատեան, Սրբուհի Ալիքսանեան, Գալենիկ Յովհաննէսեան։ Այս

օրիորդները իրենք իսկ պատրաստով 1900 դրչ.ի գումար մը հաւաքեցին, որ հանգանակուած կոմանց դրամին հետ 35 Օսմ. ոսկով կը յանգէր։ Այս գումարը երկիկ չէքով դրկուեցաւ։ Տ. Դիոնիս Հայր կանանց լսարանին մէջ խօսելով նաև զգեստեղէններու պէտքին վրայ, այժմէն բաւական զգեստեղէն հաւաքուած է։

ԲՍՂԱՔԱՊԵՏԱՐԱՆԻՆ մէջ առջի օր մանաւորը յանձնաժողով մը նիստ գումարեց, զբաղելու համար կառավարական Հիւանդանոցներուն պիտանիներովը։ Այս առթիւ հրաւիրուած էին Ազգ. Հիւանդանոցի տնօրէնը Իսպոյէլ էֆ. Հայկազն, Բուսական, և Հրէից Հիւանդանոցներուն տնօրէնները։ Ատենցմէ Յանձնաժողովը բացատրութիւններ ստացաւ։

ՍՏԱՑՈՂ երիտասարդ երաժիշտ Պ. Բ. Կանաչեանի «Զայնագրուած Հայկական երգարան»ը որ մաս կը կազմէ Զարդարեան եղբայց «Ազատ Մատենաշար»ին։ Խրիմեան Հայրիկի և մէկ քանի Հնչակեան գործիչներու լուսանկարները կը պարունակէ։ Գին 5 դրչ.։

ՍՏԱՑՈՂ Հմայեակ Արամեանցի «Բրոնակալին Մահը կամ Դէպի Ազատութիւն» ողբերգութիւնը, 3 արարուած, քաղուած յեղափոխական կեանքէ։ Գինն է 3 դրչ.։ Ստացանք նաև Թովմասի «Ա՛լ չեմ կրնար լռել, պէտք է որ խօսիմ» գիրքին թարգմանութիւնը Ա. Ն. Թոմիվանեան։ Ռուս հեղինակին այս գործը կը վերաբերի մահուան պատիժին։ Գինն է 60 փրդ.։ Կեդրոնատեղի, Զաքարիայեան Գրիգոնեան գրատուն։

ԱՏԱՆՈՑԻ ԵՒ ՏԱՐՍՈՆԻ ՄԵՐ ԱՐԿԱՆԵԱԼ ՀԱՅՐԵՆԱԿԻՑՆԵՐՈՒՆ.— Ապահովագրական մեր արդար իրաւունքը պահանջելու համար հաւաքական դիմում ընել որոշուած ըլլալով, կը խնդրուի որ այս մասին գործակցութիւն ունեցողները իրենց վճռութիւնն քանակին, տեսակին և այլ պարագայից վրայ մանրամասն և ամփոփ տեղեկութիւններ հաղորդեն ինձ ընդփոյթ հետեւեալ հասցէին.— Կ. Պոլիս Ալթըքարմաղեան խան թիւ 4։

Տօքթ. Ս. Թէզզիեան

Ի ՆՊԱՍՏ ԱՏԱՆԱՑԻ ԱՂԷՏԵԱԼՆԵՐՈՒ «Մանցուկ»ի հանգանակութիւնը

Լեւոն էֆ. Ներսէսեան (Սիվրիհիսար) 40 դրչ., Սահակ էֆ. Մ. Անդրէասեան (Պրլէճիկ) 108, Հացագործ տեարք Աստուր, Գրիգոր եւ Յակոբ եղբարք (Խաչգիւղ) 216, Տիկին Եղիսաբէթ Պարոնեան (Պանորմայի) 108, Տիկին Նազելի Կարապետեան (Պալըքէսիրցի) 108, Օր. Բրիսթինէ Պարոնեան (Պանորմայի) 20, Տիար Արտաչէս Տէր Յակոբեան 20 դրչ.։

80 դրչ. Պանորմայէն Պայեան վարժարանի աշակերտներ, Յով. էֆ. Նիկոդոսեանի ձեռամբ դրկուած հետեւեալներէ. Անտոն Անտոնեան, Գրիգոր Մարեան, Ռոմ, 10ական, Եդուարդ Մնպաչեան, Թադեոս Կիրակոսեան, Ռաչատուր Բոնթիկեան, Կարապետ Տէր Յակոբեան, Մատթէոս Արզումանեան, Մատթէոս Մատթէոսեան, Յակոբ Փանոսեան, Յակոբ Մնպաչեան, Յարութիւն Ալլահվերտեան Յական։

10 Պանորմայէն Եղիսաբէթ, Եպրուս, և Սիրանուշ Նիկողոսեան երեք փոքրիկներ՝ 5, 3, 2։

*** Ատանայի զոհերուն ի նպաստ հանգանակութիւն բացուած է Մաքրիգիւղի Տատեան վարժարանի մէջ։ Առաւօտեան Բ. ցանկը.—Վահան Բիւրթիմեան 10 դրչ., Գրիգոր Զամբչեան, Օհանի Յովհաննէսեան, Թագւոր Թագւորեան, Վահան Ալթըքարմաքեան, Գեղամ Գարագիւլեան Յակոբ դրչ., Արտաչէս Ալլահվերտեան 2 դրչ., Արաքել Բարսեղեան 20, Հ. Բարսեղեան 20ական դրչ., Սրբուհի Ալթըքարմաքեան և Մաքրուհի Ալթըքարմաքեան 2ական դրչ., Նիկողոս Գարաեան 10, Գեղամ Բենիամին 10, Տիգրան Բիւրքեան 10 դրչ., գումար՝ 166 դրչ.։ Այս գումարները յանձնուած են «Մանցուկ»ի խմբագրութեան։

ՕՍՄ. ԵՐԵՍՓ. ԺՈՂՈՎԻ 76ՐԴ ՆԻՍՏԸ

ԳՐԱԲՆԱԿ ՆԱԽԱՆԳՆԵՐՈՒ ԽՆԴԻՐԸ

ԴԱՐՁԵԱԼ ԶԻՆՈՒՈՐ ԱԿԱՆ ՏՈՒՐԲԸ

ԳԻՋ ՄԸՆ ԱԼ ԵԼՄԱԿԱՆ ԽՆԴԻՐԸ

Ժամը 3ին բացուեցաւ Ժողովը Նախագահութեամբ Ամէնէ Բրիգ պէյի եւ հաստատուեցաւ անցած նիստին ատենագրութիւնը։

Կարդացուեցաւ Եպարքոսական գիր մը որ կ'ըսէր թէ վերջին ռէպաքսիօնէր չարժման հետեւանքով Պոլսէն Բումէլիի երեք նահանգները դրկուած 10,000 զինուորները ճամբաներու չինութեան պիտի գործածուին եւ անոնց տրուելիք օրական վարձքին համար 80,000 ոսկի պէտք է։ Եպարքոսը օրինագծով մը կ'առաջարկէր այս գումարը հանրօգուտ չինութեանց Նախարարութեան այս տարուան պիւտճէին մէջ անցընել։

Ժողովը ելմտական յանձնաժողովին քննութեան յանձնեց այս օրինագիծը։

Եպարքոսական երկրորդ գիր մը հետեւեալը կ'ըսէր.—

«Ռիւրտերու ընկած նահանգները անմիջական բարենորոգութեանց կարօտ են եւ հին ռէժիմին բռնապետներուն չարագործութիւններէն ճնշուած խեղճ ու թշուառ ժողովուրդը մինչեւ որ կառավարական արդար գործադրութիւնը չի տեսնէ չպիտի ապահովուի և խաղաղ։ Մուշի կառավարիչը այս պարագան դիտել տալով կը հեռագրէ թէ Անատոլուի այդ կողմերը ղրկուելիք բարեկարգական եւ քննիչ մարմինը օր առաջ ճամբայ հանուի, և խնդրին կարեւորութեան համար, ուղղակի Մուշ ղրկուի, որպէս զի բարենորոգութենց ձեռնարկուելով գործերը կարգադրուին եւ հանրային շփոթութիւնը հանդարտի։ Հետեւաբար կը խնդրուի որ Երեսփ. Ժողովը այդ մասին պէտք եղած գործողութիւնը փութացնէ»։

Նախագահ.—Այս մասին հրամանգ մը կար և քնիչ յանձնաժողովը տեղեկագիր մը ղրկած էր։ Այս խնդիրը առաջիկայ հինգշաբթի օրուան օրակարգն է։

Տօքթ. Արիֆ Ըսմէթ.—Այս մասին մենք որոշում ունինք։ Որոշած էինք որ նոր Դարձլեզը երբ հոս գալով իր ծրագրին մէջ այդ քննիչ մարմնին պէտքը չնշէ, այն ատեն խորհրդակցինք։

Գեղամ Տ. Կարապետեան.—Մուշէն հինգ օր է հեռագիր չեմ ստացած։ Կը կասկածիմ որ բան մը կայ։ Կը խնդրեմ ժողովէն որ այս խնդիրը մէկ կողմ չձգէ։ Կարեւոր է, հետեւաբար, այդ մարմինն անմիջապէս առաքման մասին որոշում մը պէտք է տանք։

Նախագահը թուեց այն խնդիրները և օրէնքները որ օրակարգի վրայ դիզուած են և յետոյ անցաւ օրակարգին, որ էր երկու ամսուան առժամեայ պիւտճէին վերաշրեալ օրինագծին քուէարկութիւնը։

Ճավիտ պէյ բեմ ելլելով կարդաց այդ օրինագիծը որ կը տրամադրէր հետեւեալները.- հին հայտիները նոյնութեամբ գանձել. երկու տեղէ թոչակ ստացողները մեծ թոչակը միայն պիտի ստանան 500 զրչ.է աւելի կարօտութեան թոչակ ստացողներուն500է աւելի մասը պիտի ջնջուի, բացի օտարականներու և Սէտատներու տրուածները. անպաշտօն վիճակի համար առ առաւելն 5000 զրչ. թոչակ պիտի տրուի, բացի Եպարքոսներէն որոնք 10,000 պիտի առնեն. Քառորդէն դուրս մնացած պաշտօնեաներուն թոչակները 3000է վեր չպիտի ըլլան. և այլն։

Ճավիտ պէյ կարդաց նաև եպարքոսական գիր մը որով կ'առաջարկուէր ոսոփկան զօրաց (ժանդարմա) պիւտճէին վրայ (որ 20 միլիոն զրչ. էր) մէկ միլիոն զրչ.ի յաւելում մը ընել։ Ժողովը ընդունեց։

Սկսան խորհրդակցութիւնները։

Պուշշ.—Բան օրինագծին քանի որ հին հայտիները պիտի գանձուին, պիտի գանձուի նաև զինուորագրութեան տուրքը, մինչ մյուս կողմէ ոչ-իսլամներու զինուորագրութեան պարտաստութիւն կը տեսնուի եւ օրէնքն ալ գալու վրայ է։ Եթէ տուրք պիտի գանձուի, ուրեմն զինուոր պիտի չառնուի։ Չէ, թէ որ եւ քը զինուոր պիտի առնուի, այն ատեն հարկատուները իրենց տուած դրամը նա պիտի առնեն։ Կ'առաջարկեմ որ զինուորական տուրքին գանձումը յետաձգուի մինչեւ զինուորագրութեան օրէնքին ելլելը։

Ճավիտ.—Ասիկա կառավարութեան դիտաւորութիւն է։ Զինուորագրութեան օրէնքը մինչեւ որ ելլէ երկու երեք ամիս կը տեւէ. այս վիճակին մէջ կառավարութեան եւ Ժողովին կ'ինչայ պէտք եղածը որոշել։

Շատ մը երեսփոխաններ խօսեցան այսինչ կամ այսինչ ամաթոշակներուն մասին, որոնց պատասխանեց Ճավիտ պէյ։ Կարգ մը առաջարկներ ոկսան կարդացուիլ։

Առաջարկ մը կար թէ կրկին թոչակ առնողները իրաւունք ունենան զանոնք ստանալու, պայմանաւ որ .000 զրչ.էն վեր չըլլան զայդ թոչակները։ Այս առաջարկը մերժուեցաւ։

Մերժուեցաւ նաև Պուշշ էֆ.ի առաջարկը թէ զինուորական տուրքը առայժմ չգանձուի։

Որոշուեցաւ Ապրիլի համար, զեղչուած թոչակ տալ այն պաշտօնեաներուն, որոնց գործերը ջնջուած են. Մայիսէն սկսեալ չպիտի տրուին ատոնց թոչակները։

Օրինագծին մէջ նոյնութեամբ պահուած ըլլալով օտարներուն տրուած թոչակները, երեսփոխան մը հարցուց թէ ինչ էին և ո՞րչափ օտարներու տրուած այդ թոչակները։ Ճավիտ պատասխանեց թէ ատոնք կը տրուին օսմ. ծառայութեան մէջ գտնուող օտարականներու ընտանիքներուն. ատոնց մէջ անարդար կերպով և անձնական ծառայութենց հետեւանքով կապուած թոչակներ կան, որոնք կը քննուին և պիտի կարուին մեծ պիւտճէին մէջ։

Եպարքոսին համար անպաշտօն վիճակի թոչակ յատկացուած էր 10,000, մինչ նախարարներունը և այլն 5000 էր։ Հիւսէին Ճահիտ և Մուսթաֆա Սրիֆ էֆ.ները բուռն կերպով ընդդիմացան այս անհաւասարութեան։ Ճահիտ պէյ ըսաւ թէ երեք ամիս եպարքոս եղող մէկու մը երբ այս դրամը տանք, ազգին դրամները եպարքոսներուն գրպանը պիտի լեցնենք. եպարքոսները պաշտօնէ դադրելէ ետք բացառիկ ծախքերու տակ չեն մնար։ Ժողովը միաձայնութեամբ ընդունեց այս գեղը։

Ճավիտ.—Քանի որ անպաշտօն վիճակի թոչակներուն համար առաւելագոյն սահման մը գծեցինք, հանգստեան թոչակներուն համար ալ գծենք, որովհետեւ ահագին հանգստեան թոչակներ առնողներ կան՝ հին հաշիւներու վրայ յենլով։

Ժողովը ընդունեց և 5000 զրչ. որոշեց հանգստեան թոչակին ալ առաւելագոյն չափը։ Այսպէս մեր պատուական երեսփոխանութիւնը մէկ երկվայրկեանի մէջ քուէարկեց որոշում մը որ օրինագծի ուժ ունէր և որու համար քանիցս օրինագծի ձեւով առաջարկներ եղած և սակայն ելքի մը յանգած չէին...։

Օրինագծին յօդուած յօդուած քննութիւնը աւարտած ըլլալով, ամբողջութիւնը ընդունուեցաւ։

Ժողովը որպէս զի քիչ ատենէն առժամեայ պիւտճէի մը նոր խնդրով չզլաղի, որոշեց որ այս պիւտճէն գործադրուի նաեւ Յունիս ամսուան համար։

Ժամ մը դադարէ ետք, Ժողովը զբաղեցաւ հաւաքմանց օրէնքով և ընդունեց զայն կարգ մը փոքր բարեփոխութիւններով։

Յետոյ կարդացուեցան թագրիրներ։

Եէմէնի երեսփոխան մը կըսէր թէ չատ մը Շէյխեր որոնք ժողովուրդը կը հարբստահարեն, իրենց քովը ունին կարգ մը կնիքներ՝ որոնցմով կը կնքեն թղթեր և հանրագիրներ ըղղելով կարգ մը պաշտօնեաներու դէմ և զրպարտելով զանոնք. հետեւաբար կը խնդրէր որ այս կարգի ամբաստանութեամբ դատի քաշուելիք պաշտօնեայն նկատմամբ նախապէս քննութիւն կատարուի։ Ընդունուեցաւ և օրինագծերու յանձնաժողովին յանձնուեցաւ։

Աղերսագիրներու յանձնաժողովը ժողովին ղրկած էր Եէմէնի ժողովուրդին մէկ աղերսագիրը, որով կը գանգատէին տուրքերու ճնչիչ հանգամանքին համար։ Յանձնուեցաւ Ելմտացոյցի յանձնաժողովին նկատմամբ։

Երեսփոխան մը թաքրիր մը տուած էր թէ Արզրում Մատէնի պղինձին գինը փախստական Սէլիմ Մէլհամէ իր անձնական շահուն համար զեղչած էր 70 փարայի, իսկ Ժողովուրդը խնդրած էր որ 100 փարայի բարձրացուի, ըստ առաջնոյն. կը հարցնէր թէ անտառներու հանքերու նախարարութիւնը ի՞նչ ըրած է այս առթիւ։ Որոշուեցաւ հարցանդել նախարարը, երբ Դարձլեզը վատառութեան արժանանայ։

Թաքրիր մը կ'ըսէր թէ թերթերը գրած էին որ Հիճազի երկաթուղիին համար Ապտիլ Համիտ 50,000 ոսկի նուիրած էր. սակայն հաշիւներէն տեսնուած է որ դրամը տրուած չէ. հետեւաբար, հիմա Եըլտրզի հարստութիւններէն պէտք է այդ գումարը հատուցանել։

Նալէ.—Իր ամամականներէն կը կրտրենք։

Արիֆ Ըսմէթ.—Բանի որ նուէր մըն է եղածը, ուրեմն տէրը կրնայ չտալ, քանի որ դեռ չէ տուած։

Հօճա Հասան Ֆէէմի.—Եըլտրզի հարստութիւնը ազգին կը պատկանի. հետեւաբար, հարկ չկայ որ իբր Ապտիլ Համիտի դրամը նկատելով անոր չգործադրած խոստումը տեղը ստանալու գործածենք։ Եթէ Հիճազի երկաթուղին կարօտութիւն ունի, ազգը ստիպէ ետ կրնայ հոգալ զայն։ Հետեւաբար պէտք է մերժել այդ առաջարկը։

Հօճա Մուսթաֆա Ասըմ.—Ապտիլ Համիտ շատ մը ուղղակի պարտքեր ունի ազգին, իր ազարակները տարիներով ո՛չ մէկ տուրք վճարած չեն. հետեւաբար նախ այս իրաւունքները գանձենք և ետքը ասանկ երկրորդական խոստումները տեղը ստանալու աշխատինք։

Առաջարկին տէրերը պնդեցին թէ այդ գումարը կենսական եւ անմիջական պէտք մըն է նոյն գիծին համար. եթէ այդ դրամը հիմա չյատկացուի Հիճազի գիծին, այս կարեւոր գործը կէս պիտի մնայ եւ եւրոպան ուելի ծանր ծախքերու դուռ պիտի բացուի։

Շէքիպ.—Երբ որոշենք այս բանը, այն ատեն ապօրինի շարժում մը կատարած կ'ըլլանք։ Հանրութեան պատկանած դրամ մը՝ ի՞նչպէս առանց այլ եւ այլի յատկացնենք Հիճազի գիծին։

Էմրուլլահ.—Մենք հոս ստանկ բաներ չենք կրնար որոշել։ Այս գտնուած դրամը նախ պիւտճէին մէջ պիտի անցնի եւ ծախսուելիք եւրքը պիտի որոշուի։ Հետեւաբար պէտք է ելմտական յանձնաժողովը ղրկել։

Ժողովը այս ձեւով ընդունեց։

Թօփ-գափուի պարապին գանձարանը նորոգելու եւ հնութիւնները պահպանելու համար մը Ընդունուեցաւ եւ որոշուեցաւ հաղորդել եպարքոսութեան։

Նոնանգային ժողովներու ընտրութիւնը ուելի ժողովրդական և սահմանադրական եղանակով մը կատարելու համար առաջարկուած էր օրինագիծ մը։ Դրկուեցաւ նոյն յանձնաժողովին։

Թաքրիր մը կ'առաջարկէր հարցապնդել Հանր. Շինութեանց Նախարարութիւնը թէ մինչեւ հիմա ի՞նչ ճեռնարկ եղաւ որպէս զի օտար դրամագլուխ մտնէ երկրին մէջ, գործարաններ հաստատուին, քանի որ ատով աղքատ ժողովուրդին ապրուստի միջոց մը պիտի հայթայթուի։ Ոմանք ալ առարկեցին թէ Հանր. Շինութեան նախարարութեան կողմէ ցարդ ոեէ արտօնութիւն չէ տրուած. ինչու։

Հօճա Իօսէր Ֆէէզի ըսաւ թէ արտօնութենց պայմանները ծանր ըլլալով, պէտք է թեթեւցնել զանոնք։ Խալիլ պէյ ըսաւ թէ երկրին մէջ դրամ չկայ որ ատանկ ձեռնարկներ ընէ կառավարութիւնը։ Վերջապէս Ժողովը ընդունեց թաքրիրը և որոշեց գործին ուսումնասիրութիւնը յանձնել Հանր. Շինութեանց յանձնաժողովին։

Տօքթ. Արիֆ Ըսմէթ օրինագիծ մը պատրաստած էր Բժշկական վարժարանին գործելու եղանակին մասին։ Որոշուեցաւ օրինագծերու յանձնաժողովին ղրկել։

Ժողովը ընդունեց երկու թաքրիրներ թէ զինուորական տուրքի գանձումը առայժմ յետաձգուի, մինչեւ որ զինուորագրութեան օրէնքը Ժողովին ներկայացուի։

Ազատական երեսփոխան Տօքթ. Բիզա Նուր պէյ Պիրէոնէն կը հեռագրէր թէ, իր հրատարակութիւններով Ապտիլ Համիտի բարկութիւնը գրգռած ըլլալով, վերջին դէպքերուն ատեն ինքզինքը ծածկած էր. եւ ան ալ երբ բանակը Այ-Սոֆիա եկած էր և երեսփոխանները հոն հաւաքուած, պաշտօնակիցէ մը լսած էր թէ չատեր իրեն դէմ զայրացած են, հետեւաբար, անտեղի կիրքի մը զոհ չերթալու համար փախած էր Եգիպտոս, և սակայն հոնտեղի օգը անհպատ ըլլալով Պիրէոն եկած էր. ճամբան լսած էր թէ Պոլսոյ մէջ Իթթիհատի հակառակորդ կուսակցութեան (Ահրար) անդամները հետապնդութենց կ'ենթարկուին, և թէ ինք այժմ Պիրէօն կը գտնուի։

Թալեաթ և Խալիլ պէյերը խստիւ բողոքեցին հակառակորդ կուսակցութեան մասին ըսուածը, քանի որ, յարեցին հոս այդ կուսակցութենէն մարդիկ կան և բանակը երբէք կողմնակցութիւն չկատարէր։ Ժողովը հակառակ դիտողութեանց մերժեց Տօքթ. Բիզա Նուրի հեռագրին այդ մասը։ Հօճա Հասան Ֆէէմի բսաւ որ եթէ պատերազմ. ատեանը ո և է ապացոյց չէ գտած թէ Նուր պէյ դաւաճանած է հայրենիքին, անպաշտօն կերպով գրենք որ գայ։ Նախագահը պատասխանեց թէ իր վրայ ամբաստանութիւն չկայ թէև, բայց որովհետեւ ինք հարցում մը չէր ըրած թէ գամ կամ ոչ, հարկ չկայ գրելու։

Ժամը 10ին վերջացաւ Ժողովը։

ԴԱՀԼԻԶԻՆ ԴԻՐՔԸ

Երեսփ. Ժողովին մէջ կը շարունակուի ստորագրութիւն հաւաքել՝ Հիլմի փաշայի ներկայ դահլիճին վատառութիւնը յայտնելու համար։ Ցայսմի է թէ երեսփոխաններ հանրագրի մը տակ ստորագրեցին։ Ստորագրեցին Պուրքէ Ֆէյզի Ալ-Գիլանի, Հաֆիզ Ալի, Ալի Ֆէթհի, Ալի Ֆուատ, Ալի Սուրուր, Ալի Սաբրի, Ալի Ֆէրիտ, Ալի Ֆուատ, Ալի Ֆուատ, Ալի Ֆուատ

ՕՍՄԱՆԵԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

ՄԵԾ ՅՈՒԼԱՐԱՆ ՏՊԱԿՊԵԱԿԱՆ ՏԱՌԻՑ

Սիրելի, Իրաւաւնիկեար փողոց, Թրամվայ Յաւէտի Սիւ. 183

Տպարանատէրերը՝ դիր հայթայթելու դժուարութենէն, գնոյն զարմանէն, չու